

Kâtip Çelebi'nin Yapıtları. Asıl adı Mustafa olan Kâtip Çelebi (1609-1657), "*Cihan-nüma*" adlı yapıtında çeşitli ülkelerin tarih ve coğrafyasını anlatmaktadır. Yirmi yılda tamamladığı "*Keşfu'z-Zünun*" = (Kaynakça Sözlüğü) adlı yapıtında 15.000'e yakın kitabın konuları ve yazarları hakkında bilgi verilmektedir. Fransızca (1698-1705) ve Lâtinceye de (1835-1858) çevrilen bu kaynakça, MEB sızcaya (1698-1705) ve Lâtinceye de (1835-1858) çevrilen bu kaynakça, MEB yayınları arasında iki cilt halinde çıkmıştır (1941-1943). Kâtip Çelebi'nin "*Mîzanü'l Hakk Fi İhtiyari'il-Ahakk*" = (En Doğruyu Seçmek İçin Hak Terazisi" adlı yapıtı ise din, aktöre, toplum, âdet, gelenek, töre, sorunlarını, görüşlerini, ilkelini içermektedir. Yapıt, Orhan Şaik Gökyay'ın önsöz ve açıklamalarıyla hazırlanarak MEB "Türk Kültür Kaynak Eserleri Dizisi" içinde yayımlanmıştır (İstanbul 1972).

Evliya Çelebi Seyahatnamesi. Türk kültürünün önemli kaynaklarından birisi de Evliya Çelebi'nin (1611-1682) Seyahatnamesi'dir. Evliya Çelebi'nin kesintilerle beraber yaklaşık olarak elli yıl boyunca süren gezileri sırasındaki yolculuk notlarını on ciltlik bir seyahatnameyi meydana getirmiştir. Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde tarih, coğrafya, toplumbilim, dil, halkbilim, budunbilim, budunbetim konularında zengin ve ayrıntılı bilgiler vermiştir. Özellikle XVI. ve XVII. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun geniş sınırları içindeki önemli büyük kentlerin ve ülkelerin yaşama biçimleri, âdetleri, gelenekleri, görgüleri, töreleri, inançları, günlük ve törensel yaşamları hakkında zengin gereçle dolu olan "Seyahatname" Türk halk ve budunbilimcilerinin yararlanmaları gereken bir kaynaktır. "Seyahatname" 1869'dan başlayarak on cilt halinde (ilk sekiz cildi eski yazıyla) basılmış; ayrıca çeşitli seçmeler yapılmış; Zuhuri Danışman da her cildi daraltarak 15 cilt halinde yayımlanmıştır (1969-1970). Millî Eğitim Bakanlığı "*Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*"i sürdürmektedir. Nail Tan, "Seyahatname"yi halkbilimi açısından tarayarak bir "folklorik dizin denemesi" hazırlamıştır. "*Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Folklorik Dizin Denemesi*, K.Y., Ankara 1974). Bu tarama, "Seyahatname"nin halkbilimi ilgilendiren konular bakımından ne kadar zengin gereç içerdiğini göstermektedir.

Türk halkbilimi için kaynak kitap niteliğinde olan yapıtlar arasında, yabancıların Türkiye, özellikle Osmanlı İmparatorluğu hakkında yazmış oldukları mektuplarından, anılarından ve izlenimlerinden oluşan kimi kitapları da belirtmek gerekir. Çeşitli nedenlerle bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşamış olan bu yabancılar gördüklerini, duyduklarını ve yaşadıklarını kimi zaman tarafsızlıkla, kimi zaman da yan tutarak yazıya geçirmişlerdir. Bunlar arasında yabancı olmaksızın gelen ön yargıların yanı sıra, keskin gözlemlere dayanan doğru bilgiler de yer almaktadır. İmparatorluğun çeşitli dönemlerinde Türkler arasında yaşayan bu yabancıların âdetlerimiz, geleneklerimiz, günlük ve törensel yaşamımız hakkındaki görüş, düşünüş, yorumlayış ve değerlendirişleri halkbilimi yakından ilgilendirir. Bu türden Türkçe'ye çevrilmiş kitaplardan kimilerini sayalım... *Kanuni Devrinde İstanbul* (Yazarı bilinmiyor, Türkçesi: F. Carım, İstanbul 1964); *Yabancı Gözüyle 125 Yıl Önce İstanbul, Sultanın Şehri ve Türklerin Aile Hayatındaki Gelenekler*, (Julia Pardoe, (İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1967); *Türkiye'yi Böyle Gördüm*, Ogier Ghiselin de Busbecg (Tercüman, BBTE 21, İstanbul); *Tür-*